Yr Holocost a Chymru

Kindertransport 1

Bywyd Iddewig yng Nghanolbarth Ewrop cyn yr Ail Ryfel Byd

Nodiadau i Athrawon

Adnodd 1 o 4 yw hwn ar destun Kindertransport a gellir ei ddefnyddio ochr yn ochr â'r 3 adnodd arall. Mae'r adnoddau'n archwilio hanesion plant a oedd yn ffoaduriaid a ddaeth ar y Kindertransport i Gymru.

Mae'r adnodd gyntaf hon yn archwilio bywyd merch ifanc Iddewig o Awstria, Dorothy Fleming, cyn iddi gyrraedd Caerdydd.

Mae'n cynnwys:

- Gwybodaeth gefndir am y Kindertransport a ble i ddarganfod mwy
- Diffiniadau defnyddiol: 'ffynhonnell hanesyddol', 'hanes llafar' ac 'Anschluss'
- Bywgraffiad byr o Dorothy Fleming
- Dolenni i glipiau sain o 2 recordiad hanes llafar o Dorothy Fleming
- Trawsgrifiadau o'r clipiau sain
- Taflen waith 'Dorothy Fleming: Bywyd yn Fienna, Awstria ym 1938'. Mae'r daflen waith hefyd yn cynnig cyfle i ddysgwyr grynhoi eu dysgu a gellid ei defnyddio i asesu cynnydd

Mae'r adnodd yn rhagdybio dealltwriaeth sylfaenol o'r Holocost. Efallai y byddwch am gyflwyno taflen waith Ymddiriedolaeth Addysgol yr Holocost (HET), 'Diffinio'r Holocost', cyn archwilio'r adnoddau hyn. Gweler hefyd Egwyddorion Cyffredinol HET ynglŷn ag Addysgu am yr Holocost.

Nodau dysgu:

- Archwiliwch y cysyniad o 'ffynonellau hanesyddol', gan gynnwys 'hanes llafar', a gwerthuswch sut y gellir eu defnyddio fel tystiolaeth i ddehongli'r gorffennol.
- Datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth o fywyd Iddewig yn Ewrop cyn yr Holocost, sut y newidiodd bywyd, a sut ymatebodd pobl i'r newid hwn
- Datblygu meddwl beirniadol ac ymdeimlad o empathi gyda'r rhai sydd wedi profi dioddefaint yn y gorffennol
- Archwilio pwysigrwydd y stori hon i Gymru a'r byd ehangach a'i chysylltiadau â materion cyfoes, gan gynnwys ffoaduriaid, gwrth-semitiaeth, rhagfarnllyd a hiliaeth

Cysylltiadau â'r cwricwlwm

Y Pedwar Diben

Dysgwyr uchelgeisiol, galluog sy'n:

- datblygu corff o wybodaeth ac sydd â'r sgiliau sydd eu hangen i gysylltu'r wybodaeth honno a'i chymhwyso mewn gwahanol gyd-destunau
- gallu cyfathrebu'n effeithiol mewn gwahanol ffurfiau a lleoliadau
- gallu egluro'r syniadau a chysyniadau y maen nhw'n dysgu amdanyn nhw
- ymchwilio ac yn gwerthuso eu canfyddiadau'n feirniadol

Gyfranwyr mentrus, creadigol sy'n:

- cysylltu ac yn cymhwyso eu gwybodaeth a'u sgiliau i greu syniadau a chynnyrch
- meddwl yn greadigol er mwyn ail-lunio a datrys problemau
- mynegi syniadau ac emosiynau drwy wahanol gyfryngau

Dinasyddion egwyddorol, gwybodus sy'n:

- canfod, yn gwerthuso ac yn defnyddio tystiolaeth wrth ffurfio barn
- trafod materion cyfoes ar sail eu gwybodaeth a'u gwerthoedd
- deall ac yn arfer eu cyfrifoldebau a'u hawliau dynol a democrataidd
- deall ac yn ystyried effaith eu gweithredoedd wrth ddewis a gweithredu
- wybodus am eu diwylliant, eu cymuned, eu cymdeithas a'r byd yn awr ac yn y gorffennol
- parchu anghenion a hawliau pobl eraill, fel aelod o gymdeithas amrywiol

Unigolion iach, hyderus sydd:

- â gwerthoedd sicr ac sy'n sefydlu eu credoau ysbrydol ac egwyddorol
- yn meithrin eu lles meddyliol ac emosiynol drwy ddatblygu hyder, cadernid ac empathi
- â'r hyder sydd ei angen i gymryd rhan mewn perfformiadau

Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig

Prif Faes Dysgu a Phrofiad: Y Dyniaethau
Cam cynnydd: 3 & 4

- Mae ymholi, archwilio ac ymchwilio yn ysbrydoli chwilfrydedd am y byd, ei orffennol, ei bresennol a'i ddyfodol
- Mae digwyddiadau a phrofiadau dynol yn gymhleth a chânt eu hamgyffred, eu dehongli a'u cynrychioli mewn gwahanol ffyrdd
- Mae cymdeithasau dynol yn gymhleth ac yn amrywiol, ac maen nhw'n cael eu llywio gan weithredoedd a chredoau pobl

- Mae dinasyddion gwybodus, hunanymwybodol yn mynd i'r afael â'r heriau a'r cyfleoedd sy'n wynebu dynoliaeth, ac yn gallu cymryd camau ystyrlon ac egwyddorol

Meysydd Dysgu a Phrofiad Eraill:

Iechyd a Lles

- Mae'r ffordd rydym yn prosesu ein profiadau ac yn ymateb iddyn nhw yn effeithio ar ein hiechyd meddwl a'n lles emosiynol
- Mae'r ffordd rydym yn ymwneud â dylanwadau cymdeithasol yn siapio pwy ydyn ni, ac yn effeithio ar ein hiechyd a'n lles

Ieithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu

- Mae mynegi ein hunain drwy ieithoedd yn allweddol i gyfathrebu

Sgiliau trawsgwricwlaidd a sgiliau cyfannol

Llythrennedd

- Datblygu llafaredd trwy drafodaeth, chwarae rôl, cwestiynu a chyflwyniadau, ac addasu sgiliau llafaredd ar gyfer cynulleidfa a diben tra'n gwrando ar, a dadlau, gwahanol safbwyntiau
- Datblygu pob arddull ysgrifennu, e.e. disgrifio, esbonio, trafod, gwerthuso ac ysgrifennu creadigol, ynghyd â defnyddio terminoleg a geirfa sy'n benodol i'r ddisgyblaeth
- Sicrhau mynediad ac archwilio ystod o destunau o amrywiol leoedd a chyfnodau er mwyn dadansoddi tystiolaeth, meddwl yn feirniadol, dod i gasgliad, a gwerthuso dehongliadau a safbwyntiau

Creadigrwydd ac arloesedd

- Annog bod yn agored i wahanol syniadau a ffyrdd o feddwl, gan alluogi mynegi barn resymedig ynghylch y gwahaniaethau hyn

Meddwl yn feirniadol a datrys problemau

- Datblygu'r gallu i feddwl yn ddadansoddol a deall y gorffennol a'r presennol yn ogystal â dychmygu dyfodol posib
- Casglu, myfyrio a gwerthuso'n feirniadol y defnydd o ffynonellau a thystiolaeth

Effeithiolrwydd personol

- Gwerthuso, cyfiawnhau a mynegi ymatebion ystyriol mewn amrywiol ffyrdd

Themâu trawsgwricwlaidd

Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb (ACRh):

- Mae'r deunydd yn cynnig cyfleoedd i ddysgwyr archwilio hawliau dynol, gwerthoedd, moeseg, athroniaethau, a safbwyntiau crefyddol yn ymwneud â pherthnasoedd
- Mae'n cefnogi dysgwyr i ymgysylltu'n feirniadol â materion ACRh lleol, cenedlaethol a byd-eang yn y gorffennol a'r presennol, gan eu helpu i ddod yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus

Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth (e.e., gwahaniaethu, hiliaeth, gwrth-semitiaeth, ffoaduriaid)

- Mae'r dysgwyr yn datblygu dealltwriaeth o bwysigrwydd gwerthoedd democrataidd a hawliau dynol ac yn myfyrio ar eu cyfrifoldebau dinesig

Cynefin – cefnogi dysgu mewn cyd-destunau lleol

Mae'r Holocost yn bwnc mawr sy'n gallu ymddangos yn ddieithr i ddysgwyr yng Nghymru. Mae'r adnoddau hyn yn galluogi dysgwyr i glywed straeon pobl a gafodd eu heffeithio'n uniongyrchol gan yr Holocost, ac a oedd yn byw yng Nghymru. Dyma straeon pobl a gyfrannodd at eu cymunedau Cymreig lleol, ac a oedd yn rhan ohonyn nhw. Fe wnaethant ymgartrefu yma a magu teuluoedd yma, ac mae eu hanes yn rhan o stori Cymru.

Mae dysgu am yr Holocost trwy enghreifftiau lleol yn galluogi dysgwyr i ddarganfod eu hetifeddiaeth a datblygu ymdeimlad o le a chynefin. Mae hefyd yn cael gwared ar y syniad o 'arwahanrwydd' - bod hyn wedi digwydd i bobl eraill mewn lle ac amser arall - ac yn hytrach yn creu teimladau o gysylltiad ac empathi. Gall yr enghreifftiau lleol hyn helpu dysgwyr i ddeall y cysylltiad rhwng hanes Cymru a digwyddiadau byd-eang fel yr Ail Ryfel Byd a'r Holocost.

Y rhestr lawn o 20 adnodd am Yr Holocost a Chymru yw:

- Kindertransport 1: Bywyd Iddewig yng Nghanolbarth Ewrop cyn yr Ail Ryfel Byd
- Kindertransport 2: Y daith i Brydain
- Kindertransport 3: Cyrraedd Cymru
- Kindertransport 4: Bywyd yng Nghymru
- Kristallnacht 1: Atgofion o Kristallnacht
- Kristallnacht 2: Y bar mitzvah olaf
- Arlunwyr Iddewig yng Nghymru 1: Josef Herman
- Arlunwyr Iddewig yng Nghymru 2: Heinz Koppel
- Aero Zipp Fasteners yn Ystad Fasnachu Trefforest
- General Paper and Box Manufacturing Company yn Ystad Fasnachu Trefforest
- Caethiwo 'estron-elynion' 1
- Caethiwo 'estron-elynion' 2
- Ffoaduriaid Iddewig fel gweision domestig
- Meddygon, deintyddion a nyrsys yng Nghymru oedd yn ffoaduriaid Iddewig
- Ffoaduriaid Iddewig ym Myddin Prydain yn ystod yr Ail Ryfel Byd

- Bywyd crefyddol ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru
- Yr Iaith Gymraeg
- Rhyddid
- Hunaniaeth
- Cofio'r Holocost

Syniadau ar gyfer gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Gellid defnyddio'r adnodd i archwilio'r cysyniad o ffynonellau hanesyddol. Gofynnwch i'r dysgwyr enwi'r holl wahanol fathau o ffynonellau hanesyddol y gallan nhw feddwl amdanyn nhw e.e., arteffactau, ffotograffau, papurau newydd ac ati. Os nad yw 'hanes llafar' yn dod i'r amlwg, cyflwynwch ef i'r grŵp.

Gallwch archwilio'r cysyniad o ffynonellau 'cynradd' ac 'eilaidd' drwy gymharu atebion dysgwyr â bywgraffiad Dorothy Fleming a'r **daflen waith** 'Dorothy Fleming: Bywyd yn Fienna, Awstria ym 1938', sydd ill dau yn enghreifftiau o ffynonellau eilaidd. Beth yw manteision ffynonellau cynradd ac eilaidd? Beth yw eu hanfanteision?

Cwestiynau defnyddiol eraill:
- Pa un o'r ffynonellau hanesyddol hyn sydd fwyaf pwerus a pham?
- Ydy gwahanol fathau o ffynonellau'n gallu dweud gwahanol bethau wrthym am ddigwyddiadau hanesyddol? Sut?
- Pa fanteision sydd gan 'hanes llafar' dros ffynonellau eraill?
- Pam y gallai hanes llafar fod yn arbennig o bwysig wrth ddysgu am yr Holocost?

Gweithgaredd 2

Mae'r gweithgaredd hwn yn canolbwyntio ar hanes llafar fel ffynhonnell. Rhannwch y dysgwyr yn barau a gofynnwch iddyn nhw baratoi eu cyfweliadau hanes llafar eu hunain, gydag un yn gofyn cwestiynau i'r llall. Ni ddylen nhw ddewis mwy na phum cwestiwn, a dylai'r testun fod yn syml e.e. beth gawson nhw i frecwast; beth ddysgon nhw' wythnos diwethaf; y ffilm olaf iddyn nhw ei gweld. Gofynnwch iddyn nhw gofnodi beth ddwedodd y llall, ac yna newid rolau.

Anogwch y dysgwyr i rannu eu nodiadau gyda'r dosbarth – beth ddywedodd eu partneriaid? Pa wybodaeth oedd yn arwyddocaol iddyn nhw? Sut gallai eu hatebion fod wedi bod yn wahanol pe bai rhywun wedi gofyn iddyn nhw ysgrifennu eu profiad eu hunain, yn hytrach na'i ddweud wrth rywun arall?

Gweithgaredd 3

Gwrandewch ar Glip Sain 1: Dorothy Fleming – Plentyndod cynnar a darllenwch y bywgraffiad byr. Gallai dysgwyr fyfyrio ar y tebygrwydd a'r gwahaniaethau rhwng bywyd Dorothy Fleming yn Fienna, Awstria yn y 1930au cyn yr Ail Ryfel Byd a'u bywydau nhw yng Nghymru heddiw. Cofnodwch y rhain naill ai ar y bwrdd gwyn neu mewn grwpiau llai o dan y penawdau 'Nodweddion Tebyg' a 'Nodweddion Gwahanol'. Er enghraifft:

Nodweddion Tebyg	**Nodweddion Gwahanol**
Mynd I nofio	Mae'r ysgol yn llym iawn!

Gweithgaredd 4

Gwrandewch ar Glip Sain 2: Dorothy Fleming – Bywyd ar ôl yr Anschluss a darllenwch y diffiniad o Anschluss gyda'r grŵp. Gallech hefyd ddangos rîl newyddion y digwyddiad gan yr Associated Press.

Trafodwch rai o oblygiadau hyn i bobl Iddewig fel Dorothy Fleming a oedd yn byw yn Awstria ar y pryd. Mae'r rhain hefyd wedi'u cynnwys ar y **daflen waith myfyrwyr** 'Bywyd yn Fienna, Awstria ym 1938', y gall dysgwyr wedyn ei llenwi.

Gweithgaredd 5 – Trafodaeth ddosbarth

Beth allai Iddewon yr Almaen ac Awstria ei wneud am eu sefyllfa? Gallech archwilio pa opsiynau eraill a allai fod gan bobl i newid eu sefyllfaoedd e.e. protestio, gwrthod ac ati, ac a yw'r dysgwyr yn meddwl y byddai'r rhain wedi gweithio bryd hynny. Gallech edrych ar fathau o brotestio heddiw a thrafod eu heffeithiolrwydd.

I'r rhan fwyaf o Iddewon yr Almaen ac Awstria, ceisio gadael y wlad oedd yr unig opsiwn. Pa deimladau y gallai fod ganddyn nhw am wneud hyn?